

Нуриддинов Р. Ш.
Нуриддинов П. Р.

СИЁСАТИ ҶАҲОНӢ

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШГОҲИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН

Ба истикболи 25–умин солгарди
Истиклолияти давлатии
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Нуриддинов Р. Ш.

Нуриддинов П. Р.

СИЁСАТИ ҶАҲОНӢ

Китоби дарсӣ

Душанбе, 2016

ББК 66.01+66.2(2)+66.2(4/8)

Н—91

МУҚАРРИЗОН

МАҲМАДОВ Абдурахмон Наврузович, доктори илмҳои сиёсӣ, профессор, директори Институти фалсафа, ҳуқуқ ва сиёсатиносии ба номи А. Баҳоваддинов, Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;

ЗОКИРОВ Гулмаҳмад Нозимович, доктори илмҳои сиёсӣ, профессор, мудири кафедраи сиёсатиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон;

САИДОВ Ҳомид Саидович, доктори илмҳои сиёсӣ, профессор, мудири кафедраи таърих ва назарияи муносибатҳои байналхалқии Донишгоҳи славянии Тоҷикистону Русия.

Нуриддинов Р. Ш., Нуриддинов П. Р. Сиёсати ҷаҳонӣ. Китоби дарсӣ. Душанбе : «Эр—граф», 2016. 352 с.

Сиёсати ҷаҳонӣ, яке аз илмҳои ҷавонтарин ба шумор рафта, таи солҳои охир дар мактабҳои гуногуни илмӣ, донишмандон ба масъалаҳои мухталифи он таваҷҷуҳи бештар зоҳир менамоянд. Доир ба нақш, мафҳум, таъриф ва сарҳадҳои илми сиёсати ҷаҳонӣ дар байни олимони фикру ақидаи гуногун вучуд дорад. Чунин ҳолат ҳоси тамоми илмҳои ҷавон мебошад.

Китоби дарсии мазкур аввалин кӯшиши намояндагони мактаби илмии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои муаррифӣ намудани илми сиёсати ҷаҳонӣ мебошад. Ҳангоми навиштани китоб муаллифон ба ҷанбаҳои назариявии сиёсати ҷаҳонӣ диққати аввалиндараҷа додаанд. Дар нашрҳои баъдина нақши субъектҳои асосии сиёсати ҷаҳонӣ ба инобат гирифта мешавад. Доираи проблемаҳои баррасишавандаи сиёсати ҷаҳонӣ имконият медиҳад, ки хонандагони китоби мазкур дар бораи илми мазкур тасаввуроти муайян пайдо намоянд.

Китоби дарсии «Сиёсати ҷаҳонӣ» барои донишҷӯён, магистрҳо, аспирантон, докторантон, омӯзгорони ихтисосҳои муносибатҳои байналхалқӣ, фаъолияти иттилоотӣ—таҳлилий дар муносибатҳои байналхалқӣ, минтақашиносии хориҷӣ, сиёсатиносии, муносибатҳои байналхалқии иқтисодӣ ва ҳуқуқӣ, таърих ва дигар илмҳои гуманитарӣ пешбинӣ гардидааст.

Инчунин китоб барои тамоми шавкмандони сиёсати ҷаҳонӣ муосир, ҳаёти байналхалқӣ, сиёсати хориҷӣ ва тамоюлоти ҷаҳонӣ аз ғоида ҳолӣ нест.

ISBN 978-99975-46-53-1

© Нуриддинов Р.Ш., Нуриддинов П.Р., 2016

МУНДАРИЧА

МУҚАДДИМА	6
ФАСЛИ 1. МАФҲУМ ВА МЕТОДОЛОГИЯИ ТАҲЛИЛИ СИЁСАТИ ЧАҲОНӢ	16
1.1. Ташаккул ёфтани илми «сиёсати чаҳонӣ»	16
1.2. Таҳлили масъалаҳои сиёсати чаҳонӣ дар мактабҳои илмии чаҳон.....	21
1.3. Масъалаҳои сиёсати чаҳонӣ дар мактабҳои илмии Федератсияи Русия	33
1.4. Таърифи сиёсати чаҳонӣ дар мактабҳои илмии муосир	41
ФАСЛИ 2. ГУНОГУНТАРКИБИИ СИЁСАТИ ЧАҲОНӢ ВА ДУРНАМОИ ТАШАККУЛИ ҚОМЕАИ ЧАҲОНӢ	60
2.1. Назария ва амалияи қомеаи чаҳонӣ ва иттиҳоди байналхалқӣ	60
2.2. Чаҳонишавӣ ва проблемаҳои соҳибихтиёрии давлатӣ ...	67
2.3. Гуногунтаркибии чаҳон	81
2.4. Табиати «интиҳобӣ»—и сиёсати чаҳонӣ дар шароити чаҳонишавӣ.....	90
2.5. Тамоили ҳаракати чаҳон ба сӯи ягонагӣ ва дурнамои ғарбикунонии он	96
2.6. Демократияи ғайрилибералӣ дар сиёсати чаҳонӣ	100
2.7. Тазодҳои ташаккули низоми нави чаҳонӣ	107
ФАСЛИ 3. ЗИДДИЯТҲОИ ТАВСЕАИ ДЕМОКРАТИЯ	117
3.1. Демократия ва идоракунии чаҳонӣ	117
3.2. Мавҷи демократикунони чаҳон дар солҳои 90—уми асри XX	127
3.3. Таҷрибаи чаҳонии «демократикунони маҷбурӣ»	134

ФАСЛИ 4. МЕТОДОЛОГИЯИ ТАДҚИҚОТИ СИСТЕМАВИИ СИЁСАТИ ЧАҲОНӢ	145
4.1. Иштирокчиёни асосии сиёсати чаҳонӣ ва муносибатҳои мутақобилаи онҳо	145
4.2. Проблемаҳои танзими сиёсати чаҳонӣ	155
4.3. Мавқеи мутақобилаи бозингарони асосии сиёсати чаҳонӣ	162
4.4. Ҷанг ва низоъҳои байнидавлатӣ дар сиёсати чаҳонӣ....	167
4.5. Шаклҳои ҳамкориҳои субъектҳои сиёсати чаҳонӣ	173
ФАСЛИ 5. СОҲТОРИ СИЁСАТИ ХОРИҶИИ ДАВЛАТ	181
5.1. Барномаи сиёсати хориҷӣ ва шарҳи манфиатҳои давлат	181
5.2. Имкониятҳои сиёсати хориҷӣ.....	189
5.3. Идеология ва доктринаи сиёсати хориҷӣ	203
5.4. Омили таносуби имкониятҳо дар сиёсати хориҷӣ	210
ФАСЛИ 6. ПЕШСАФӢ ВА МЕЪЁРҲОИ ОН ДАР НИЗОМИ МУОСИРИ ЧАҲОНИӢ.....	220
6.1. Пешсафии амрикоӣ ва таъсири он ба сиёсати чаҳонӣ ..	220
6.2. «Аҷобати (парадокси) қудрат» дар сиёсати кишварҳои абарқудрати чаҳони муосир.....	224
6.3. Меъёрҳои пешсафӣ дар сиёсати чаҳонӣ.....	231
ФАСЛИ 7. НАЗАРИЯИ «ЧАҲОНИ ДЕМОКРАТӢ» ВА ВОҚЕИЯТИ БАЙНАЛҲАЛҚӢ	245
7.1. Мактаби реалистии танқиди назарияи «чаҳони демократӣ».....	245
7.2. Мактаби либералии танқиди назарияи «чаҳони демократӣ».....	257
7.3. Конструктивизм дар бораи назарияи «чаҳони демократӣ».....	259

ФАСЛИ 8. АМНИЯТИ ЧАҲОНӢ	270
8.1. Амниятӣ чаҳонӣ чун мавзӯи таҳлил	270
8.2. Субъектҳои асосии амниятӣ чаҳонӣ	282
8.3. Мафҳуми амниятӣ глобалӣ	286
ФАСЛИ 9. КОНСЕПСИЯИ АМРИКОИИ СТАТУС—	
КВО ВА НИЗОМИ МУОСИРИ ЧАҲОНӢ	292
9.1. Статус—кво ва анархияи ба низом даровардашуда дар сиёсати чаҳонӣ	292
9.2. Мактаби ревизионизм ва консерватизм дар бораи низоми муосири чаҳонӣ	298
9.3. Мушкилот ва зиддияти ташаккули сохтори нави сиёсати чаҳонӣ	304
АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА	316
ЗАМИМА	328